

Amerykańska muzyka XX wieku

- [Amerykańska muzyka XX wieku](#)

Amerykańska muzyka XX wieku

Źródło: online-skills, licencja: CCO.

Ważne daty

Charles Ives (1874-1954)

1906 - *Central Park in the Dark*

pomiędzy 1908 a 1914 - *Three Places in New England*

George Gershwin (1898-1937)

1924 - *Błękitna rapsodia*

1928 - *Amerykanin w Paryżu*

1935 - *Porgy and Bess*

Aaron Copland (1900-1990)

1936 - *El Salon Mexico*

1944 - premiera *Appalachian Spring*

John Cage (1912-1992)

1951 - *Music of Changes*

1952 - *4'33' tacet*

1958 - *Koncert na fortepian i orkiestrę*

Leonard Bernstein (1918-1990)

1957 - *West Side Story*

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online-skills, cc0.

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

8. Muzyka XX i XXI wieku. Uczeń:

1) charakteryzuje muzykę w kontekście estetyki epoki – wymienia i opisuje wybrane style i techniki muzyki XX i XXI w.: impresjonizm, ekspresjonizm, dodekafonia, serializm, punktualizm, neoklasycyzm, nawiązania do jazzu, folkloryzm, witalizm, aleatoryzm, sonoryzm, muzyka elektroakustyczna, improwizowana, multimedialna, performance;

3) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów: Claude Debussy, Maurice Ravel, Aleksander Skriabin, Arnold Schönberg, Siergiej Prokofiew, Igor Strawiński, Béla Bartók, Siergiej Rachmaninow, Dymitr Szostakowicz, Manuel de Falla, George Gershwin, John Cage, Olivier Messiaen, Pierre Boulez, Karheinz Stockhausen, Steve Reich, Gerard Grisey, Kaija Saariaho, Thomas Adès i in.;

5) zna pojęcia: skala całotonowa, atonalność, technika dwunastotonowa (dodekafonia), seria, polirytmia, polimetria, politonalność, klaster.

II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Uczeń:

1. zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych.

Nauczysz się

przedstawiać pluralizm zjawisk muzycznych w kulturze amerykańskiej minionego stulecia;

charakteryzować najważniejsze dzieła pioniera awangardy Charlesa Ivesa;

wyszczególniać najważniejsze zagadnienia filozofii muzyki Johna Cage'a.

Znaczenie twórczości Charlesa Ivesa

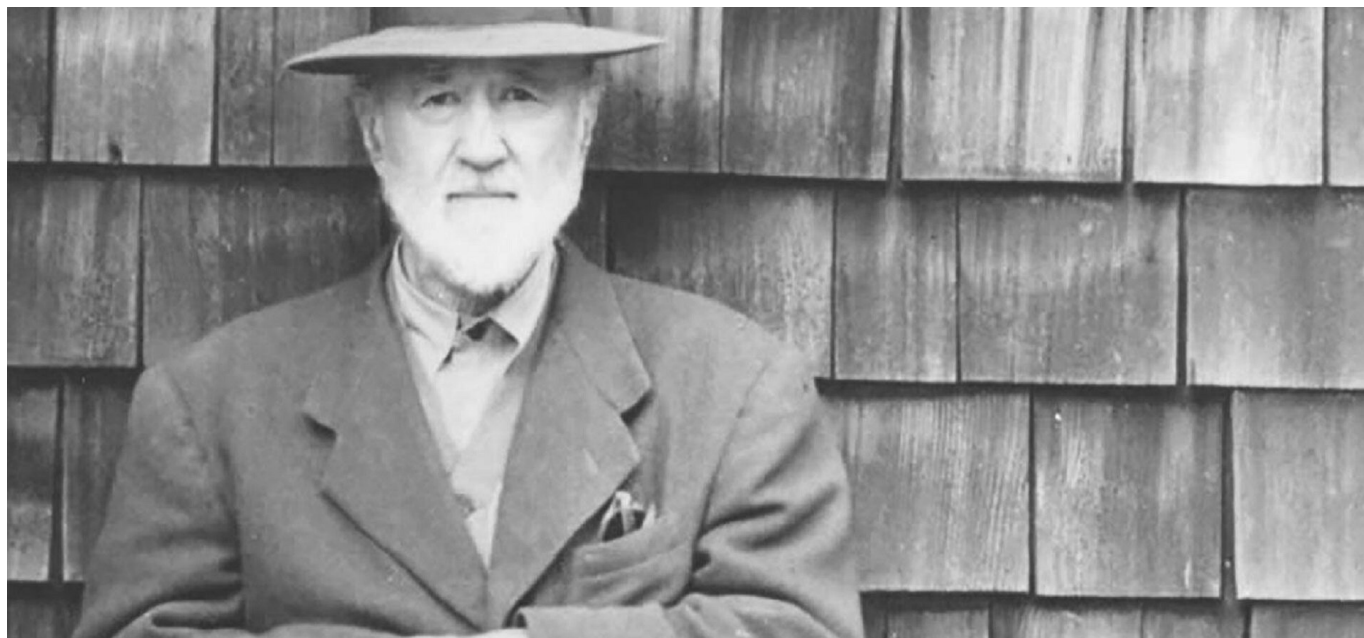
Dla przeciętnego melomana przywołanie nazwisk kompozytorów amerykańskich sprzed XX wieku jest niełatwym zadaniem. Stany Zjednoczone w dziedzinie muzyki pozostawały bowiem przez długi czas w cieniu zdobywczy europejskich – z Europy pochodziła większość artystów współtworzących amerykańską kulturę muzyczną, w sposób naturalny inkorporując do muzyki Nowego Świata popularne w danym okresie style i techniki kompozytorskie. U schyłku XIX wieku, profesorem i dyrektorem Narodowego Konserwatorium w Nowym Jorku, został twórca czeskiej szkoły narodowej – Antonin Dvořák, zaproszony do Ameryki, by pomóc sformułować zasady stylu „amerykańskiego” w muzyce.

Okazało się jednak, że to nie Dvořák, a zupełnie inny twórca przyczynił się do stworzenia oryginalnego obrazu muzyki amerykańskiej. Był to Charles Ives, który jako jedyny (jak podaje Bogusław Schaeffer) nie odbył regularnych studiów kompozytorskich w Europie. Choć jego twórczość doceniona została stosunkowo późno, dzisiaj nie mówi się o nim inaczej, niż „lider [awangardy](#)”. Jego odważne pomysły wyprzedziły bowiem eksperymenty twórców uznawanych za klasyków XX wieku: Claude’a Debussy’ego, Igora Strawińskiego, Arnolda Schoenberga, Albana Berga i Antona Weberna. W swojej muzyce połączył tradycję europejską z [jazzem](#), [folkiem](#), hymnami religijnymi, muzyką afro-amerykańską i muzyką Indian. Od ojca przejął zmysł eksperymentatora i pasję łączenia różnych akcji muzycznych w postaci [kolażu muzycznego](#). Przykładem takiego zabiegu jest [poemat symfoniczny](#) **Central Park in the Dark**, w którym oddane są różne odgłosy akustyczne, jakie na przełomie XIX i XX wieku można było usłyszeć podczas wieczornego spaceru.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSIhgWoWe>

Charles Ives - „Central Park in the Dark”, online-skills, CC BY 3.0

Utwór: Charles Ives, Central Park in the Dark. Central Park in the Dark jest utworem przeznaczonym na orkiestrę i dwa fortepiany. Posiada zróżnicowane tempo (Molto Adagio, Allegretto con spirito, Allegro moderato, Allegro con spirito, Allegro vivace, Allegro molto, Adagio molto) i instrumentalną fakturę homofoniczną. Cechuje się groźnym, tajemniczym charakterem.

Charles Ives, charlesives.org, CC BY 3.0

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSIhgWoWe>

Charles Ives, II Sonata fortepianowa „Concord”, AMFN, CC BY 3.0

Utwór: Charles Ives, II Sonata fortepianowa Concord. Concord jest sonatą fortepianową składającą się z czterech części: Emerson, Hawthorne, The Alcotts, Thoreau. Posiada zróżnicowane tempo (od wolnego do szybkiego) i instrumentalną fakturę homofoniczną. Cechuje się atonalnym, żwawym charakterem.

Połączenie rozmaitych cytatów i autocytatów można zaobserwować w jego dziełach symfonicznych, fortepianowych i pieśniach. Wprowadził w nich także elementy [aleatoryzmu](#) (w *II Sonacie fortepianowej „Concord”* pianista może, acz nie musi, w końcowych fragmentach dołączyć partię wykonywaną na flecie i na altówce), [preparacji](#) fortepianu (w celu uzyskania „efektu groty” i rozwibrowanego dźwięku we wspomnianej *Sonacie* nakazuje użycie listewki, która niemal bezgłośnie przyciska klawisze fortepianu odsuwając jednocześnie młoteczki od strun), rezygnację z kreski taktowej oraz komplikacje strukturalne. Posłuchajmy także jednej z pieśni Ivesa:

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSIhgWoWe>

Charles Ives, „Charlie Rutlage”, AMFN, CC BY 3.0

Utwór: Charles Ives, Charlie Rutlage. Charlie Rutlage jest pieśnią przeznaczoną na dwa głosy i fortepian. Temat zawarty jest w partii barytonu, sopran stanowi odpowiedzi. Partia fortepianu jest akompaniamentem. Kompozycja posiada szybkie tempo i wokarno-instrumentalną fakturę homofoniczną. Cechuje się atonalnym, skocznym charakterem.

Twórczość George'a Gershwina

Konglomeratem elementów klasycznych oraz jazzu, [bluesa](#) i kultury [spirituals](#) jest twórczość George'a Gershwina. Uznanie publiczności zdobywał początkowo jako autor piosenek, rewii i [musicali](#); największą sławę przyniosły mu: poemat symfoniczny *Amerykanin* w Paryżu i *Błękitna rapsodia*. Historycy muzyki są jednak zgodni – jego najwybitniejszym osiągnięciem jest [opera](#) *Porgy and Bess*, „opera ludowa” – jak mawiał o niej sam kompozytor.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSIhgWoWe>

George Gershwin, „Summertime” z opery „Porgy and Bess”, AMFN, CC BY 3.0

Utwór: George Gershwin, Summertime z opery Porgy and Bess. Summertime jest częścią opery Porgy and Bess. Kompozycja przeznaczona jest na sopran solo i akompaniament orkiestrowy (na nagraniu partię orkiestry gra fortepian). Posiada umiarkowane tempo (Moderato e dolce) i wokarno-instrumentalną fakturę homofoniczną. Cechuje się jazzowym, spokojnym charakterem.

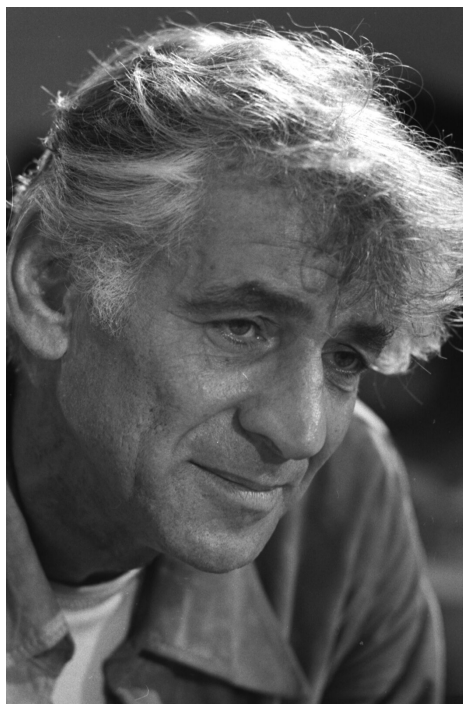
George Gershwin, Wikipedia, CC BY-SA 3.0

Jedno z najstynniejszych glissand w historii muzyki – początek „Błękitnej rapsodii” George’a Gershwina, classicfm.com, CC BY 3.0

Bernstein, Copland i inni

Leonard Bernstein, kompozytor i dyrygent, obecnie znany przede wszystkim jako prelegent w transmitowanych przez telewizję programach edukacyjnych (Young People’s Concerts, np. **Muzyka symfoniczna, jak się ją tworzy**), był kontynuatorem wskazanej przez Gershwina syntezy stylu wysokiego z muzyką popularną. Obecnie najczęściej wymienia się jego musical *West Side Story* oparty na motywach *Romea i Julii* Szekspira.

Twórcy amerykańscy, którzy odbywali studia muzyczne w Europie, najczęściej wybierali szkołę Nadii Boulanger, hołdującej mistrzostwu rzemiosła i wzorcom klasycznym. Jednym z takich kompozytorów był Aaron Copland, który [neoklasycyzm](#) połączył z inspiracjami amerykańskim folklorem. Pod koniec życia zainteresował się technikami nowatorskimi, włączając je do swojej twórczości.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DSIhgWoWe>

Aaron Copland, „Hoe-down” z baletu „Rodeo”, online-skills, CC BY 3.0

Utwór: Aaron Copland, Hoe-down z baletu Rodeo. Hoe-down jest częścią baletu Rodeo. Kompozycja jest przeznaczona na orkiestrę symfoniczną. Posiada szybkie tempo i instrumentalną fakturę homofoniczną. Cechuje się skocznym, żwawym, wesołym charakterem.

Aaron Copland, amoeba.com, CC BY 3.0

Amerykańską kulturę muzyczną, w związku z zawieruchami wojennymi w Europie, wspierać zaczęli także muzycy wybierający emigrację w obawie przed prześladowaniami, utratą życia, czy ingerencjami władzy w proces twórczy. Spośród kompozytorów, którzy osiedlili się w Stanach Zjednoczonych, wymienić można: Igora Strawińskiego, Arnolda Schoenberga, Belę Bartóka, Paula Hindemitha i Bohuslava Martinů.

Pytanie o granice muzyki – zainteresowania Johna Cage'a

W latach trzydziestych na scenę muzyczną wkroczył John Cage, którego nazwisko stało się synonimem postawy [awangardowej](#). Sięgnął on po środki elektroniczne, na szeroką skalę wykorzystywał preparację fortepianu, zaczął w funkcji instrumentów muzycznych stosować przedmioty codziennego użytku (w wykonaniu utworu *Living-Room Music* biorą udział cztery osoby i przedmioty znajdujące się w pokoju), zainteresował się filozofią Wschodu, wprowadził do muzyki działania losowe, zmieniając relacje pomiędzy twórcą, wykonawcą i odbiorcą dzieła muzycznego. Swoistym manifestem twórcy stała się kompozycja *4'33" tacet*, zapisana bez użycia jakiegokolwiek nuty. Muzyk wychodzący na scenę kłania się, siada i po odczekaniu 4 minut i 33 sekund kłania się ponownie i schodzi ze sceny. Zamysłem kompozytora było włączenie w tkankę dźwiękową utworu odgłosów publiczności, narastających, a następnie wygasających odpowiednio do poniższego planu dramaturgicznego.

4'33"
for any instrument or combination of instruments

John Cage

60 J = <=> 4/4

3

5

7

9

33"

60 J = <=> 4/4

3

© Copyright 2014 by Henmar Press, Inc., New York, NY

4'33"
(CM Level 10 Solo Piano Arrangement)

Moderato ♩ = 100 by John Cage (1912-1992)
arr. Nate Kang

scherso pizzicato

pp *mf* *8*

17 *tr* *f* *tremolo* *mp* *8*

34 *poco a poco accelerando* *subito* *a tempo*
pppp *f* *cresc.* *15*

49 *ff* *mp* *ff* *tr* *tr* *fp* *f* *22*

Plan dramaturgiczny kompozycji 4'33'' *tacet* Johna Cage'a, talkclassical.com, CC BY 3.0

Polecenie 1

Podzielcie się na role (solista i słuchacze) i wykonajcie w klasie kompozycję Johna Cage'a 4'33'' *tacet* (Można spróbować dokonać kilku wykonań, np. po rozpoczęciu lekcji, pod koniec lekcji i sprawdzić zmieniający się tzw. pejzaż dźwiękowy otoczenia).

Dalsze poszukiwania kompozytorów amerykańskich prowadziły w stronę uproszczenia struktur muzycznych – odrzucając [serializm](#), [neoklasycyzm](#) i [folklorizm](#) zwrócili się ku redukcji materiału muzycznego i jego powtarzalności, stąd też nurt ten przybiera nazwy minimalizmu i muzyki repetytywnej (przedstawiciele: Terry Riley, Steve Reich, Philip Glass).

Terry Riley, arts.mit.edu, CC BY 3.0

Steve Reich, npr.org, CC BY 3.0

Philip Glass, music.virginia.edu, CC BY 3.0

Jazz i muzyka popularna

Pod koniec XIX wieku, w Stanach Zjednoczonych pojawił się wykształcony z tradycji [ragtime'u jazz](#). U jego podstaw legła marszowa muzyka Konfederatów, muzyka kreolska, religijne śpiewy gospel i [spirituals](#) oraz [blues](#). Początkowo jazz kojarzony był ze środowiskiem Nowego Orleanu, później – Nowego Jorku, by ostatecznie jego stolicą zostało Chicago. Przemysł fonograficzny, związany z upowszechnieniem nagrań płytowych, gwiazdami uczynił wykonawców muzyki rozrywkowej. W połowie XX stulecia rozpoczęły się dzieje rock and rolla, a na fali protestu popularność zyskał [folk](#).

GAMA C-dur

1

W XX wieku, wraz z pojawieniem się nowych kierunków i tendencji, tradycyjna notacja muzyczna okazała się niewystarczająca. Kwestię tę podnosili już kompozytorzy wcześniejszych epok, np. Fryderyk Chopin, uskarżając się na ograniczenia tradycyjnego zapisu muzycznego.

Od stopniowego przekształcania klasycznego pisma nutowego, poprzez wprowadzenie symboli odzwierciedlających parametry dźwięku, w połowie wieku, na gruncie muzyki eksperymentalnej, wprowadzono grafikę muzyczną. Tego typu zapis jest syntezą zjawisk muzycznych i plastycznych, wymagającą transformacji zjawisk wzrokowych na zjawiska dźwiękowe. Niezwykle istotna staje się obecność wrażliwego wykonawcy pośredniczącego między komunikatem nadanym przez kompozytora a odczytującym go odbiorcą.

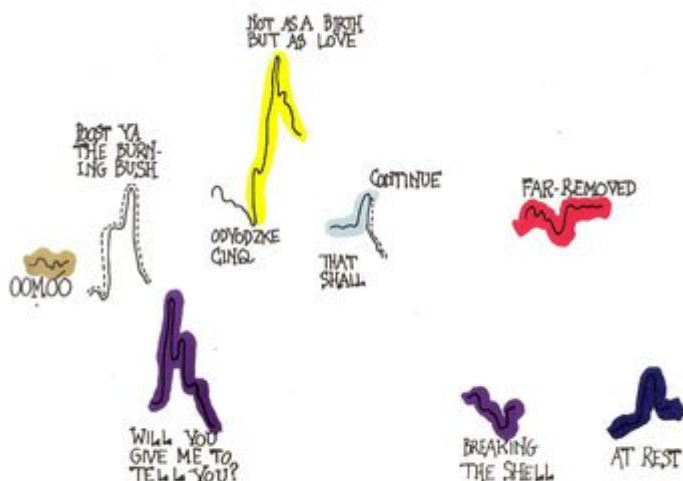
Za twórcę grafiki muzycznej uznaje się amerykańskiego kompozytora Earle'a Browna.

John Cage
December 1952

2

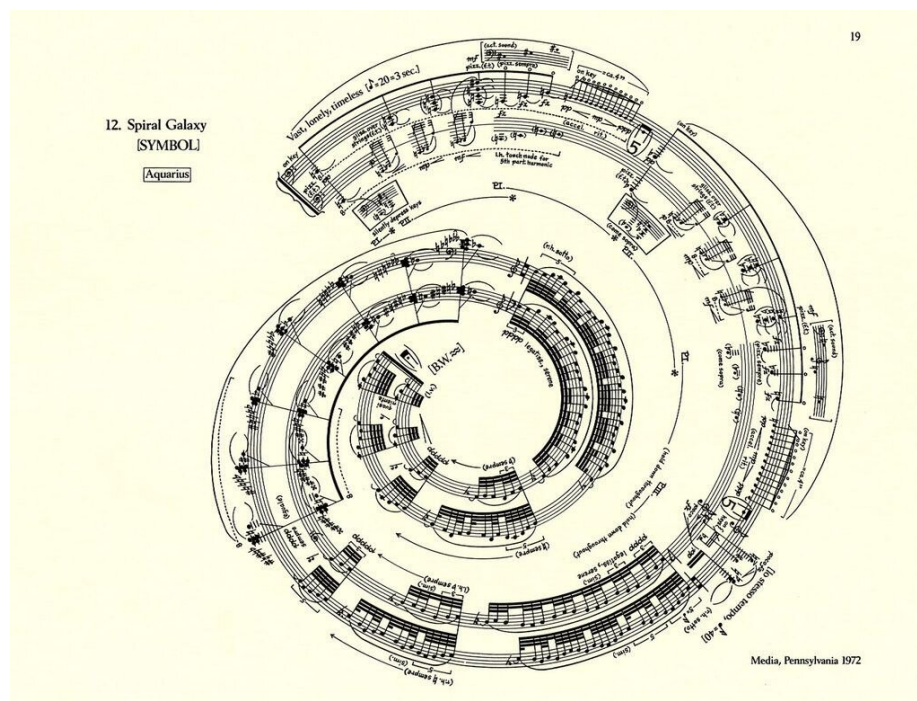
Strona z *Arii* Johna Cage'a. Klatka wymagała, aby utwór był dający się zaśpiewać płci męskiej lub żeńskiej. Chciał, aby swobodnie wybierali 10 różnych stylów śpiewu, które mogą być szybko zmieniane. Każdy styl jest reprezentowany przez inny kolor, a kształt przekątnych wskazuje ogólny kontur melodyjny.

3

George Crumb, ważny kompozytor współczesny, ma wiele przykładów, które są podobne tylko funkcjonalnie. Jego ostatni projekt to *Makrokosmos*, to seria czterech tomów utworów na fortepian, które wcale nie brzmią jak spirala. Nazwa nawiązuje do

Mikrokosmosu , zestawu utworów Béli Bartók, jednego z ulubionych kompozytorów z XX w. Crumba.

4

Kosmogonia to utwór na 3 głosy solowe, chór mieszany i orkiestrę. *Kosmogonia* zabrzmiała po raz pierwszy pod batutą Zubina Mehty, jako „dodatek” do *IX Symfonii* Beethovena. Utwór jest sonorystyczno-ekspresywną polifonią dźwięków, służących odmalowaniu nastrojów, jakie budowały teksty wybrane przez kompozytora na tę szczególną okazję. Penderecki sięgnął do klasyków literatury, filozofii i nauki, a także do Starego Testamentu. „Blue” Gene Tyranny zdołał bez partytury prześledzić akcję utworu, przypisując określony sens dramaturgiczny bądź ilustracyjny poszczególnym zdarzeniom muzycznym. Dosłuchał się Wielkiego Wybuchu, stawającej się światłości, wiatru słonecznego, wyrazów podziwu i czci dla stworzenia, kosmicznych eksploracji, startu rakiety, a nawet wyobrażenia docierających do astronauty odgłosów z kosmosu.

Zadania

Ćwiczenie 1

Wskaż nazwiska kompozytorów, którzy wyemigrowali z Europy do Stanów Zjednoczonych.

☐

Arnold Schoenberg

☐

Krzysztof Penderecki

☐

Wojciech Kilar

☐

John Cage

☐

Bela Bartók

☐

Igor Strawiński

☐

Claude Debussy

Ćwiczenie 2

Z jakim amerykańskim miastem wiążemy powstanie jazzu.

☐

Nowy Jork

☐

Nowy Orlean

☐

Chicago

Ćwiczenie 3

Wskaż nowatorskie elementy w twórczości Johna Cage'a

- ☐ synteza neoklasycyzmu i jazzu
- ☐ wykorzystanie w utworze muzycznym przedmiotów codziennego użytku
- ☐ aleatoryzm
- ☐ preparacja fortepianu
- ☐ kolaż muzyczny

Ćwiczenie 4

Dopasuj tytuł utworu do nazwiska jego twórcy:

Aaron Copland

Rodeo

George Gershwin

4'33" tacet

John Cage

West Side Story

Charles Ives

Sonata fortepianowa „Concord”

Leonard Bernstein

Porgy and Bess

Ćwiczenie 5

Zaznacz zdania prawdziwe.

☐ Leonard Bernstein prowadził poświęcone muzyce audycje edukacyjne dla dzieci.

☐ George Gershwin jest autorem wielu piosenek oraz muzyki do rewii.

☐ W połowie XX wieku, w Ameryce zrodził się rock and roll.

☐ Aaron Copland jest przedstawicielem minimalizmu.

☐ Charles Ives nazywany bywa „liderem awangardy”.

☐ Antonin Dvořák w Stanach Zjednoczonych skomponował Bolero.

Ćwiczenie 6

W trakcie prezentacji kompozycji Johna Cage'a 4'33' tacet, artysta:

☐ siada i rzuca w stronę publiczności kolejne strony partytury

☐ nie wykonuje żadnego dźwięku

☐ kłania się i ćwiczy wprawki

Ćwiczenie 7

Aaron Copland studiował kompozycję w Europie. Kto był jego nauczycielem?

☐ Zofia Stryjeńska

☐ Igor Strawiński

☐ Nadia Boulanger

Zadanie domowe

Polecenie 2

Pamiętając o manifestach Johna Cage'a i jego kompozycji *Living Room Music* na kwartet wykonawców i przedmioty znajdujące się w pokoju, spróbuj za pomocą dyktafonu w telefonie komórkowym nagrać utwór własnego autorstwa. Nadaj mu odpowiedni, intrygujący tytuł.

Słownik pojęć

Aleatoryzm

kierunek w muzyce zapoczątkowany w XX wieku polegający na włączeniu elementu przypadku w proces twórczy lub wykonawczy

Awangarda

kierunek w sztuce wprowadzający własne środki techniczne i estetyczne odrzucając dotychczasowy porządek, styl

Blues

gatunek muzyczny związany ze środowiskiem Afro-amerykanów, nawiązujący do tradycji pieśni religijnych

Folk

gatunek muzyki popularnej nawiązującej do folkloru

Folkloryzm

kierunek w sztuce polegający na włączaniu w tkanę dzieła artystycznego elementów kultury ludowej

Glissando

środek artykulacyjny – płynne przejście pomiędzy dźwiękami

Impresjonizm

kierunek w sztuce zapoczątkowany w Paryżu w II połowie XIX wieku; głównym celem artystów impresjonistów (początkowo malarzy i rzeźbiarzy) było uchwycenie ulotnych momentów; nazwa kierunku, nawiązująca do tytułu obrazu Claude'a Moneta Impresja, wschód słońca, pochodzi z jednej z pierwszych negatywnych krytyk autorstwa Louisa Leroya

Jazz

gatunek muzyczny będący amalgamatem elementów afrykańskich i europejsko-amerykańskich (łączy muzykę tradycyjną, artystyczną i rozrywkową)

Kolaż muzyczny

tworzenie nowej kompozycji z połączenia różnych narracji muzycznych

Musical

przedstawienie teatralne łączące tekst mówiony, taniec i muzykę

Neoklasycyzm

kierunek w sztuce przełomu XIX i XX wieku (w muzyce od lat dwudziestych XX wieku) związany z nawiązaniem do elementów sztuki epok wcześniejszych,

szczególnie klasycyzmu; interpretowany jest jako reakcja na wybujały emocjonalizm romantyzmu

Opera

wokalno-instrumentalne dramatyczne dzieło sceniczne

Poemat symfoniczny

powstały w XIX wieku gatunek muzyczny o swobodnej budowie formalnej, uzależnionej od programu pozamuzycznego (treści literackiej, dzieła plastycznego etc.)

Preparacja instrumentu

używanie tradycyjnych instrumentów w sposób nietypowy, modyfikowanie wydobywanych dźwięków poprzez wkładanie różnych przedmiotów do wnętrza instrumentu

Ragtime

taneczny gatunek muzyczny utrzymany w dwudzielnym metrum, wykorzystujący synkopy

Serializm

kierunek w muzyce współczesnej polegający na uporządkowaniu wszelkich aspektów tworzywa muzycznego: rytmu, dynamiki, artykulacji itp. za pomocą serii 12 różnych dźwięków; rozwinięcie dodekafonii

Spirituals (negro spirituals)

pieśni religijne czarnoskórych niewolników, które stały się częścią muzycznej kultury amerykańskiej

- encyklopedia.pwn.pl
- sjp.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

[Charles Ives, II Sonata fortepianowa „Concord”, AMFN, CC BY 3.0](#)

2 [Charles Ives, „Charlie Rutlage”, AMFN, CC BY 3.0](#)

3 [George Gershwin, „Summertime” z opery „Porgy and Bess”, AMFN, CC BY 3.0](#)

4 [Charles Ives - „Central Park in the Dark”, online-skills, CC BY 3.0](#)

5 [Aaron Copland, „Hoe-down” z baletu „Rodeo”, online-skills, CC BY 3.0](#)